

УДК 821.161.2.09–31

ВІРА МЕЛЕШКО,
НАТАЛІЯ МЕЛЕШКО
(Полтава)

ХУДОЖНЬО-ЗМІСТОВІ ГЛИБИНИ РОМАНУ «ВІЧНИЙ ІВАН» ВІКТОРА МІНЯЙЛА

Ключові слова: біографія, творчість, химерна проза, жанр.

Віктор Олександрович Міняйло – старійшина і класик сучасної літератури, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (1996), республіканської премії імені А. Головка (1984) та Білоцерківської міської літературно-мистецької премії імені І.С. Нечуя-Левицького (1997). Почесний громадянин м. Білої Церкви (1999). Кавалер ордена Князя Ярослава Мудрого IV ступеня (2010). Член Національної спілки письменників України з 1961 року. Такі зовнішньо-суспільні означення неперебутнього майстра слова, яким є В.О. Міняйло.

У «Літературній Україні» надруковано невелику замітку-роздум «Істинний герой. Творчий подвиг Віктора Міняйла». Автори публікації – імениті Іван Драч, Юрій Мушкетик, Петро Перебийніс [2]. Вони згадують про солідні накладі прози Міняйла, про те, що «його творчість добре знали літературознавці й читачі на всіх теренах колишнього Союзу» [там само]; розкривають секрет «цього національного феномена»: він «не вигадував героїв та життєві колізії, а вихоплював образи із самого нурту життя, був не байдужим спостерігачем... а дбайливим селекціонером – образів, характерів і,

власне, самої української мови» [там само]. І доходять висновку-завдання: «...критикам і літературним дослідникам вартувало б доскіпливо, справді фахово віднайти витoki так званої «химерної прози» Мінґайла...» [там само]. Отже, автори статті закликали активізувати звернення до набутку В. Мінґайла, «підвести» під нього солідне наукове підґрунтя.

Таким чином, конче важливо окреслити біографію, проаналізувати прозовий набуток сучасного прозаїка, виходячи із засад його химерного письма. Подібний підхід дозволить повніше представити літературний процес другої половини ХХ століття, виокремити його посутні складники.

Актуальність статті зумовлена станом недостатнього вивчення літературного доробку В. Мінґайла у вітчизняній науці про художнє письменство, необхідністю цілісного дослідження змістовно-естетичних засад його прози.

Водночас звернення до постаті Мінґайла продиктоване потребою дієвої активізації його творчого спадку як феномена не лише подвижницького, а й такого, що яскраво свідчить про оригінальність тенденцій художнього поступу України ХХ століття.

Творча доля Віктора Мінґайла, на думку його побратимів по перу, у наш час складається «дуже драматично» [2, с. 1]; ми ж додамо: і не лише в наш час.

У довідниках, енциклопедії про Мінґайла сказано дуже мало, роман «Вічний Іван» згадують рідко. Хоча зрілий талант митця, сила його письма були такими потужними, що за журнальну публікацію (практично єдиний випадок за всю історію вручення Шевченківської премії!) він був відзначений найвищою літературною нагородою України – Національною премією імені Тараса Шевченка за 1996 р.

Життєво-творча дорога Віктора Мінґайла мало представлена в літературознавстві. Це переважно 1) рецензії на нові твори письменника; 2) штрихи до його літературного портрета чи загальні огляди прози; 3) передмови/післямови до окремих видань творів; 4) ювілейні замітки, повідомлення, інтерв'ю.

На думку І. Кравченка, творчість Мінґайла – «безпосереднє й плідне продовження класичних традицій великої української прози, насамперед, прози І. Нечуя-Левицького...» [4, с. 2]. Згодом сам Віктор Олександрович зізнався, що одним із його літературних учителів був якраз Левицький: «навчався мови у Івана Нечуя-Левицького» [11, с. 3].

Оригінально окреслила сутність Мінґайла-письменника Валентина Пашенко: «... абсолютно автономна творча одиниця, сам собі школа, він сам собі – стильова тенденція, він сам собі – напрямок. Постать його – справді унікальна в українській літературі» [10, с. 2].

Так трапилося, що вивченням та оприлюдненням набутку Мінґайла ось уже понад двадцять років займається Біла Церква, точніше місцеві митці, критики, члени ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка. У літературній вітальні центральної міської бібліотеки презентували книгу «Віктор Мінґайло: Будь вільний!», упорядником якої виступив письменник Володимир Іванців [6]. У збірнику представлені есе, рецензії, інтерв'ю з В. Мінґайлом, присвяти і відгуки про його творчість, публіцистика, які дозволяють проникнути в життя та творчу лабораторію класика сучасної української літератури.

Книгу відкриває стаття Івана Драча, Юрія Мушкетика, Петра Перебийноса «Істинний герой. Творчий подвиг Віктора Міняйла»; матеріал розміщено в п'яти розділах: «Трагічна постать української літератури», «Письменникові вдача бійцівська», «Віктор Міняйло: Ачу, Хохлюю!», «Лаври у вінок» та «Суб'єктивний об'єктив».

Як бачимо, аналіз публікацій, присвячених творчості Міняйла, показує, що вивчення його прозового доробку перебуває, по суті, на початковій стадії.

Під час розмови з кореспондентом газети «Демократична Україна» Віктор Грабовський – поет, перекладач, літературознавець, критик, журналіст, прозаїк – зауважив, що йому найбільш імпонує письменницький досвід представників старшого покоління. Він образно сформулював це твердження: «Віктор Міняйло і Григор Тютюнник – безсмертне двокрилля української літератури» [1, с. 2]. Згадуваний Грабовським Гр. Тютюнник свого часу «ніколи не приховував, що вважає Міняйла своїм літературним наставником» [2, с. 1].

Отже, коло замкнулося, і в його центрі – Віктор Міняйло, митець, творчість якого засвідчує надзвичайно високий змістовно-естетичний рівень, справжність, тобто елітарність. На терези вічності він кладе не кількість, а біль, котрий не має критеріїв виміру.

«Письменник мусить бути борцем» [11, с. 1], – сказав Міняйло в одному з інтерв'ю. Понад п'ятдесят років прозаїк у літературній боротьбі та пошуку. І щоразу, починаючи з книги «Перо жар-птиці», до скарбниці нашої літератури привносить цілісне й вагоме. Загальний тираж 23 видань його книжок – понад мільйон примірників.

Життєвий і творчий шлях письменника – нерозривна єдність, подібна до злитості змісту та форми твору. І все ж для більш глибокого розуміння художнього набутку необхідно виокремити біографію його автора, простежити ті чинники, які вплинули на вибір теми, формування літературного хисту, визначили домінанти стилю тощо.

«Позірно біографія Віктора Олександровича Міняйла небагата подіями» [3, с. 287], – твердить В. Іванців у післяслові до «Вічного Івана». Погоджуючись із таким твердженням, усе ж скажемо: конкретні справи, зустрічі, події, що були на шляху Міняйла, важать стільки, що їхня втіленість – художня проза – декому може лише наснитися. Сам же митець свідчив: розповіді окремих людей, перипетії власної долі нерідко клав в основу того чи того твору.

Народився Віктор Міняйло 5 листопада 1919 року в селі Строкові Попільнянського району на Житомирщині в родині службовця. Після семирічної школи – підручний слюсаря на цукрозаводі. 1939 р. закінчив залізнично-будівельний технікум і був призваний на строкову службу в армію. Зі свідчень самого Віктора Міняйла: «...у вогонь війни я не потрапив, бо в кінці 1940 року був звільнений із армії через каліцтво, якого зазнав на польових навчаннях. 3 липня 1941 року, через місяць після початку війни, німецько-фашистські війська зайняли майже всю Київщину, і я став «окупованим». Два з половиною роки окупації – і мої спроби друкуватися аж до смерті вождя всіх народів і племен залишались абсолютно марними. І вже навіть надії не мав коли-небудь вийти в світ... Надсилаєш було рукопис, просять

написати біографію, після «перебував» – космічна тиша. І хоч був членом антифашистської організації, але незареєстрованої перед відходом советських військ в НКВД, то нас тривалий час вважали мало не бандитами» [11, с. 1].

Працював геодезистом-розвідувачем, учителем у Гор-Пустоварівській сільській школі, що на Володарщині, завідувачем торфозаводу, економістом автобазу в селі Гор-Пустоварівка, землевпорядником у смт. Володарка.

Отже, «вісімнадцять років замовчування... Двадцять років районним землеміром, квартирування в рідному селі» [3, с. 287]. Звичайно, і те, й те впливало на прозу письменника: «Критика мене довго замовчувала. Тому перш ніж у літературі до чогось пристати, я працював поволі сам...»

Перші публікації з'явилися 1938 р. в газеті «Сталінське плем'я» та в журналі «Літературний Донбас» у № 10; пізніше, в 1940 р. – у «Київському альманасі». Ці твори були написані російською мовою.

Систематично друкувався з 1958 року, а в 1960-му вийшла перша книга «Перо жар-птиці», яка одразу принесла авторові визнання; читачі й критики побачили в ньому талановитого сатирика. Потім були видані збірки «Блакитна мрія» (1963) та «Дзеркальний короп» (1968). Усі вони дотепні, сповнені живого народного гумору, написані соковитою мовою.

Згодом Віктор Олександрович узявся до надзвичайно серйозних тем, котрі й до цього часу не мають однозначного трактування. Світ побачила трилогія: «Посланець до живих», «Кров мого сина», «Останній рубіж».

У 1979 році вийшла дилогія «Зорі й оселедці» та «На ясні зорі», а в 1985 – «По цей бік правди» і, нарешті, «Вічний Іван» – роман, який лише після присудження премії імені Тараса Шевченка виданий окремою книгою в 2001 та 2004 роках.

На запитання, як він працює, коли найкраще пишеться, і чи багато разів переписує твір, В. Міняйло відповів: «Пишу пізно вночі, правлю вранці. За деякий час переписую не менше двох разів» [11, с. 3].

Для адекватного «прочитання» прози митця, передовсім його роману «Вічний Іван», важливим вважаємо повідомлення автора про свої «літературні університети»: «Я творчо засвоював велику пластичність образів Льва Толстого, захоплювався силою слова у В. Маяковського... Найбільшими досягненнями світової літератури вважаю роман Маргарет Матчел «Розвіяні вітром», творчість ісландського письменника Галдора Лакснесаа, неперевершеним романом людства – роман Ернеста Гемінгвея «По кому подзвін». Люблю ще Джека Лондона, а з наших – геніальну повість Коцюбинського «Тіні забутих предків» [11, с. 3]. З-поміж сучасних українських письменників Віктор Олександрович називає «геніального «типізатора» Анатолія Дімарова» [там само], Григора Тютюнника. А ще: «Люблю «Вир» його брата Григорія».

Однією з останніх на цей час стала книга «Міняйло В.О. Шпаргалки Езопа: Казка, притчі», що побачила світ у 2004 році. До речі, притч у набутку письменника дуже багато; вони – авторсько-неповторні, пов'язані з його життям.

Окрім художньої прози, Міняйло звертався і звертається до літературознавства та публіцистики. Особливо заслуговують на увагу передмови Віктора Олександровича до поетичних книг молодих авторів – невеликі за обсягом, але мудрі, образні, влучні.

Нині Віктор Міняйло мешкає на Привокзальній вулиці м. Білої Церкви (до районного центру переїхав у другій половині 60-х років ХХ століття). Тут він працює – з дня в день, напружено, з великою віддачею.

Київським обласним відділенням Національної спілки письменників України в Білій Церкві започатковані Міняйлівські читання. Віктор Олександрович удостоєний звання почесного громадянина Білої Церкви в 1999 році та є почесним членом «Просвіти» імені Тараса Шевченка, нагороджений її медаллю «Будівничий України». Він – почесний голова Білоцерківського міського відділення СПУ від дня його утворення (1997).

Міняйло – великий і оригінальний митець, біографія якого дає змогу ввійти в таємниці його художнього набутку, відчутти дух епохи, у яку і про яку написано твір.

На нашу думку, творчість Віктора Міняйла розпадається на кілька періодів, що різняться між собою головню жанрово-стильовими аспектами:

1) період гумористичних оповідань та іронічних полемічно-пристрасних повістей (три книжки – «Перо жар-птиці» (1960), «Блакитна мрія» (1963), «Дзеркальний короп» (1968)).

2) період соціально-психологічної прози (трилогія про Велику Вітчизняну війну «Посланець до живих» (1966), «Кров мого сина» (1969) та «По цей бік правди» (1985));

3) період фольклорно-міфологічної прози (дилогія «Зорі і оселедці» (1972), «На ясні зорі» (1975), роман «Вічний Іван» (1994)).

Найменше досліджений саме останній етап творчості Міняйла, особливо «Вічний Іван», хоча фахівці «вважають цей епохальний твір одним із найгеніальніших романів минулого століття» [2, с. 1].

До читача «Вічний Іван» ішов нелегко: у 1989 році було надруковано уривок з твору (Ленінський шлях. – 1989. – 23 вересня (газета)); згодом з'явився журнальний варіант (Основа. – 1994. – № 26-27. – С. 23-62; № 28. – С. 9-48). І лише у 2001 році видано книгу «Вічний Іван» (К.: Рад. письменник, 2001. – 287 с.). «Вічний Іван» має авторську присвяту: «Сину моему Олександр» [7, с. 3].

Якщо взяти до уваги свідчення Міняйла про те, що над романом він працював сім років, то початок роботи над твором припадає на 1987-й. Хоча підготовчий етап займав кілька десятиліть: маємо на увазі й попередні художні твори (найперше – дилогію «Зорі і оселедці», «На ясні зорі»), і публіцистичні виступи («Мовне питання – з погляду імперських агітаторів», «Стара Україна лишається у книжках»), і, звичайно, пережите, побачене.

Визначити стильову сутність роману Віктора Міняйла не просто, адже в ньому синтезовані протилежні стильові течії, і «класицист, і традиціоналіст, і письменник необарокового спрямування, і модерніст, і постмодерніст, і символіст, і примітивіст, і герметист, і авангардист, і екзистенціаліст, і сюрреаліст, і абсурдист, і майстер чи дослідник химерних гумористичних і т.д. текстів знайдуть собі поживу, читаючи роман «Вічний Іван» [5, с. 6].

Колізія роману «Вічний Іван», переконаний дослідник, – це «зіткнення вічного і минушого» [там само]. В. Міняйло «пропонує поглянути на історію з точки зору народу – з точки зору Вічного Івана, отже, вічності [там само]. Продовжуючи аналіз роману, дослідник дошукується його філософської основи. У зв'язку з цим він твердить: «Вічна – людина, вічний – народ. Нія-

кий деспот іще не викорчував у людині людське, хоч скільки їх з'явилося на світ Божий за всю нашу довгу історію» [там само].

Композиційно твір поділений на чотири «зшитки»: «Зшиток перший» – 17 розділів; «Зшиток другий» – 8 розділів; «Зшиток третій» – 8 розділів; «Зшиток четвертий» – 11 розділів. Як бачимо, перший і останній зшитки – обсяжніші за інші; другий і четвертий мають однакову кількість розділів. Як і в «Зорях...», автор подає короткий виклад змісту кожного розділу.

Називаючи частини зшитками, Міняйло апелює таким чином до літопису, тобто йому важливо, аби читач уловив дух часу, повірив авторові.

Письменник прагне представити вічні цінності, найперше – волю, Україну, працю, честь.

Початок твору відбувається на цвинтарі: «Цвинтар був за селом, гострим кутом на царину, а на тім розі стояв дубовий хрест, а на нім римська солдатня розіп'яла Спасителя» [7, с. 3]. Автор говорить, що «дуже схожий був син Божий на... Івана Половця» [там само]. Тож, уже з перших сторінок уловлюємо іншу «химерність» роману Міняйла. Якщо його попередники, передовсім О. Ільченко, уводили у свої твори вищі сили, у тому числі й Бога, то автор «Вічного Івана» йде оригінальним шляхом: він підносить своїх персонажів до неба, прирівнює до Божих синів. Тому вони набувають глибинного смислового навантаження.

У романі можна виокремити кількох оповідачів, головними з-поміж яких є кіт і автор.

Кіт – мовчазний скарбівничий таємниць Половців – цікава знахідка в образній системі твору. (Одразу ж спливає на пам'ять Земляків цап Фабіян, але якщо той передовсім розмірковує, то Василь Васильович більше бачить, саме його божя прозорливість і знадобилася Вікторові Міняйлу, щоб його основні персонажі сприймалися «об'єктивнішими», повнокровнішими.) Він мудрий, ненав'язливий співрозмовник читача; не лише йде пліч-о-пліч зі своїми господарями, а й трохи вивищується над ними, навчаючи їх («адже кіт нікого не змушує нявкати по-котячому», але й сам не «нявкає по-чужинецькому»). А ще навчить не кидати власної хати в пошуках легшого життя, не селитися в чужій ні владним хазяїном, ні нахабним сусідом. Одне слово, «прищепить їм основні риси українського національного характеру і моралі» [7, с. 6]: «...навчить... витривалості...», «...навчить не кидати власну хату...», «...навчить терплячості...» «...навчить і огризатися...», «...навчить толерантності...», «...навчить поціновувати найменшу ласку...» [там само].

Автор виступає всезнаючим, але лаконічним оповідачем. Він, подібно до Секлетина, теж пророк. Хоча його пророцтво тримається на тому ж таки знанні. Секлетина – відчуває, автор – розуміє.

Секлетина – пророчія страшних подій, бо часи, у які вона живе, теж страшні. Вона передбачає нещастя роду Половців. Автор підсумовує ту чи ту подію відповідно до відомих йому страшних катаклізмів української історії. Так, Секлетина («Синклитикія»), зустрівши Половців по дорозі до церкви, «вирекла пророцтво: «Істинно кажу вам, що віднині весь рід Половецький розпинатимуть супостати!...» [7, с. 32], а наратор твердить: «Так стоятимуть вони до скону, недопущені до влади, але у вічному сподіванні, що їх вислухають і поставляться до них милостиво» [7, с. 64]. Або: «Віднині рід сей перебирає на себе торби» [7, с. 19], – «глаголить» Секлета; «...через де-

сять років усі Половці вже не могли розлучитися з торбами всеньке життя» [7, с. 20], – підтверджує автор, а, може, – «молодий Половець». Адже В. Міняйло, розкриваючи особливості свого художнього стилю, повідомляє: «для посилення читацької довіри... вживається «співжиття» авторської і прямої мови персонажів, що, на моє переконання, є моїм власним винаходом в українській літературі».

Превалювання сміхового, гумористичного початку в прозі розглядуваного жанрово-стильового напрямку виявляється і у відповідному доборі імен та прізвиськ персонажів: пан Купа-Стародупський, Данило Пришийкобилівіст, пан Пампушка, Пилип-з-Конопель, сотник Хівря, Хома Нетреба, Оникій Бевзь, Лука Заплюйсвічка, сотник Непийпиво (О. Льченко), Михайло Решето, Кузьма Перевесло, Колька Капельдудка, пес Нерон-Балалайка (В. Дрозд), доктор ерудичних наук Варфоломій Кнурець, товариш Багато-голосу, дядько Зновобрать, Грицько Грицькович, Іван Іванович Несвіжий, Рекордист Іванович, Петро Безтурботний (П. Загребельний). У романі Міняйла імена, прізвиська і прізвиська 1) виконують реалістично-контрастну роль. «Хома Бойко, або по-вуличному *Неживий*» протиставлений «*вічному Іванові*» («...з певною відповідальністю заявляємо, що передбачений Спасителем хлопчик Іван і згаданий автором Хома, їхнє співіснування і вічні сутички будуть основою цієї, не побоїмося сказати, вельми цікавої книжки» [7, с. 8]); 2) є засобом з'ясування історії роду Половців у зв'язку із суспільними катаклізмами, явищами, фактами: «Покійник дід Івашко – найстарший із ...Половців дістав своє мало поважне ім'я від пана Згурського, котрому колись належало село Малополовецьке. Це для того, щоб пам'ятав свою малість перед паном і всім родом панським...» [7, с. 22].

Син покійного діда Івашка – дід Ванько Половець, як і батько його, дістав своє ім'я від поміщика, та тільки вже не від ляха, а від москаля...» [7, с. 23].

Дід Іван Половець народився по Кримській війні, на якій син «того поміщика, що нарік Іванового батька Ваньком... набрався сякого-такого розуму й уже не нарікав своїх кріпаків дитячими йменнями, отож черговий Половець залишився для себе й для людей Іваном» [7, с. 24].

Найписьменніший із дідів Іван Іванович, «що закінчив був двокласне міністерське училище» [7, с. 24].

«Наймолодший із Половців Іванцьо, батько немовляти й праправнук діда Івашка» [7, с. 14].

Отже, утворюється безперервний ланцюг великого роду Половців, тісно пов'язаний із суспільно-історичними процесами в Україні.

Половці схожі на Спасителя (у Міняйла навпаки: розіп'ятий Христос подібний до одного з Іванів Половців); Хома прирівняний до Іуди («...нудьга охопила така, як того Христового учня, котрому відсипали в полу хламиди тридцять срібняків...» [7, с. 110]).

3) підкреслюють святість і антисвятість (представників владної системи автор іменує антисвятими). Секлетина – Алла Беляєва.

4) відображають сутність їхнього носія – рід занять, зовнішність, звички тощо: Сіяниця, Тодоська Невмивана, Непосєдін, Іван Одарчин, Іван Штунда, Воловик, Голик, Рибалко, Митро Мельник, Вовчок.

Ім'я Іван під пером В. Міняйла стає символічним: символом простого селянина, кривно зв'язаного з рідною землею. Це ім'я уособлює весь україн-

ський народ. А вічний він тому, що попри всю драматичність історії, залишається незнищеним. «Морально здоровий український селянин – Вічний Іван – у всьому вивищується над своїми гнобителями. Вічний Іван – антипод зденаціоналізованих босяків» [3, с. 287], – переконаний Володимир Іванців.

Уведення фантастичних, а точніше фантазмагоричних, елементів в оповідну тканину роману зближує його з химерною прозою. Це введення пов'язане знову-таки з поділом персонажів на людей божих і антисвятих.

Світ людей божих супроводжують ангели, яких бачить Василь Васильович, «здоровий і гладкий смугастий кіт» [7, с. 5]. Перший ангел, що його уздрів кіт, був вродливий, «з ясними кучерями» [там само] юнак. Це той, хто забрав душу діда Івашка. І в цей же час з'явився другий ангел, «янгол-юніор, що приніс нову душу» [7, с. 6] Половцям. Як бачимо, автор прирешта янголів пов'язує також і з українською міфологією: смерть однієї людини супроводжується народженням іншої, відбувається перенесення/переселення душі, що стає основою незнищенності роду, торжества життя. Подібні ситуації знаходимо в «Зачарованій Десні» О. Довженка, «Вершниках» Ю. Яновського.

До людей Божих приходить і велична Печальна Жона. Так, вона являється у сні Маріці. Після її слів жінка «заспокоїлась і цього разу заснула щаслива...» [7, с. 55]. Печальна Жона – Вічна Діва виступає символом чистоти, захисту: «Відтоді Печальна часто заступалася за Маріку перед її долею...» [там само]. Автор порівнює саму Маріку з печальною вінчаною жоною [7, с. 87].

Антисвятих супроводжує нечисть: «Чорт, що сидів на Хомі, поплював собі на долоні і погладив по голові комісара» [7, с. 83]. Погладив, бо Хома догодив йому, отже, служить представник влади сатані. Чорти в романі Міняйла розмовляють російською мовою, значить, вони чужі, завойовники.

Диявол сидить на плечах у москалів, які відбирають хліб у жителів Малополовецького («А в москалів, що увійшли вслід за комісаром, гоцали на раменах чортенята підліткового віку»); чорти супроводжують комісаршу Аллу Беляєву, котра також говорить російською мовою і переконана, що «душі немає» [7, с. 106].

Антисвяті сприймають людей як засіб для досягнення своїх нечестивих замірів, як матеріал, що його треба змінити. Найстаріший із Половців – дід Ванько, проклинаючи антисвятих, вигукує: «Для вас дід Іван – ...трухлявий пенёк... а для мене – син, дитина рідна, Богом дана!...» [7, с. 66]. Антисвяті змінюють навіть окремі ментальні риси: «почали й лаятись, чорно, по-московському» [7, с. 189].

Спостерігаємо в романі «Вічний Іван» несподіване переплетіння різних стилістичних шарів – лірики, гротеску, патетики, іронії.

Показуючи стосунки між Іваном і Марікою, Міняйло вдається до лірично-сентиментального письма. Чоловік називає свою Маріку дружинонькою, любовою, матір'ю свого сина, рідною, «медова моя», «горличко моя» тощо. Маріка: «Ось так вирішила: як ти, Іванцю, так і я!» [7, с. 16]; Іван: «То я, Маріко, вирішую так само, як ти!...» [7, с. 17].

На наш погляд, гротесково змальовані майже всі антисвяті, найбільше – Хома та москалі, які прийшли в село, щоб забрати хліб, а то й життя. Навіть

кіт, уздрівши Хому, «зашипів, як облита водою головоха... чмихнув і тінню метнувся з хати» [7, с. 10].

Як уже відзначали, характерною рисою мови химерного роману є широке використання просторіччя. У творі Міняйла насправду подибуємо чимало таких слів та виразів: паскудне, кістками, цицьки, ночви, як циган за стару шкапу, власть дере три шкури, у приймах собака хвоста позбувся, була чорнорота, запаршивілий, собацюри, осточортіло, кулачищами, пацани-школярі, опецьочок-синок тощо.

Образно висловила бачення мови роману О. Логвиненко: «У прозу Віктора Міняйла поринаєш, заглиблюєшся, немов зерно у чорнозем. Ступаєш м'яко, неквапом по пухкому, родючому ґрунту й істинно насолоджуєшся свіжістю барв оксамитової мови» [7, с. 6].

Мова персонажів індивідуалізована. Це й насичена канцеляризмами, імперативами, брудною лексикою мова Беляєвої, несусвітній суржик Неживого (з його улюбленим «глитай, або ж павук»), й еклектичний (у поєднанні мужицького з високим) стиль мовлення пророчиці Секлетини, бубоніння запопадливого виконавця при волревкомі Данила Середи та ін.

Не все в романі Міняйла підпорядковане химерній прозі. Можливо, тому, що це роман-пророцтво, можливо, тому, що превалює в ньому реалістичний первень. Проте значна частина складників твору дозволяє аналізувати його з точки зору химерної прози.

Автора запитали, чи буде продовження «Вічного Івана». Відповідь – вищепна: «Бог не дасть мені продовжити лінію «Івана», бо книжка писалася у великих душевних болях аж сім років. Та й не потрібно. Адже «сімейні романи» не мають кінця. Приходять нові покоління і починаються нові лінії» [11, с. 3].

Отже, «Вічний Іван» – химерно-реалістичний роман-пророцтво, духовний храм автора, у якому на олтар піднесено найвищу цінність – любов до вічного Івана – народу українського.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабовський В. «Україну відродить громадянська гідність» // Віктор Грабовський. – Демократична Україна. Всеукраїнська громадсько-політична газета. – 2011. – 3 травня. – С. 2.
2. Драч І. Істинний герой. Творчий подвиг Віктора Міняйла / Іван Драч, Юрій Мушкетик, Петро Перебийніс // Літературна Україна. – 2009. – 21 травня. – С. 1.
3. Іванців В. Слово про незнищенність українства / Володимир Іванців // Міняйло В. Вічний Іван : [роман] / Віктор Міняйло. – К. : Укр. письменник, 2001. – С. 287.
4. Кравченко І. Художній стиль Віктора Міняйла : народництво чи народність / Ігор Кравченко // Дніпро. – 1986. – № 2. – С. 134–138.
5. Логвиненко О. У кожного своя Голгофа й своя вічність / Олена Логвиненко // Літературна Україна. – 2002. – 13 червня. – С. 6.
6. Міняйло В. Будь вільний! / Віктор Міняйло ; упоряд. Володимир Іванців. – Біла Церква : ВАТ «Білоцерківська друкарня», 2010. – 87 с.
7. Міняйло В. Вічний Іван : [роман] / Віктор Міняйло ; післяслово В. Іванціва. – К. : Укр. письменник, 2001. – 287 с.

8. Міняйло Віктор Олександрович // Шевченківські лауреати : 1962-2001 рр. : [енцикл. довідн. / авт.-упоряд. М. Г. Лабінський]. – К. : Криниця, 2001. – С. 353–354.
9. Міняйло В. «У слові треба напружено жити...» / Віктор Міняйло // Дніпро. – 1986 – № 3. – С. 91–93.
10. Пащенко В. Поет і філософ прози / Валентина Пащенко // Літературна Україна. – 1996. – 29 лютого. – С. 2.
11. Письменник мусить бути борцем : розмова відомого письменника і літературознавця Петра Сороки з Віктором Міняйлом // Літературна Україна. – 2009. – 16 квітня. – С. 1, 3.

ВЕРА МЕЛЕШКО, НАТАЛЬЯ МЕЛЕШКО

ХУДОЖЕСТВЕННО-СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЕ ГЛУБИНЫ РОМАНА «ВЕЧНЫЙ ИВАН» ВИКТОРА МИНЯЙЛА

В статье представлена полная биография старейшины украинской литературы, лауреата Национальной премии имени Тараса Шевченко Виктора Миняйла, проанализировано его произведение «Вечный Иван» с точки зрения его художественно-содержательных параметров, прежде всего жанра – романа-предсказания. Авторы впервые предложили периодизацию творчества В. Миняйла, акцентировали внимание на условно-аллегорической сути романа «Вечный Иван».

Ключевые слова: биография, творчество, химерная проза, жанр.

VIRA MELESHKO, NATALIA MELESHKO

FICTION AND CONTENT PROFUNDITY OF THE NOVEL «VECHNYI IVAN» BY VIKTOR MINIAILO

The article reveals Viktor Minaiilo's complete biography as the honorable representative Ukrainian literature, laureate of National grant by Taras Shevchenko, his novel «Vechnyi Ivan» is analyzed from the point of fiction and content parameters, in particular the genre of the novel prediction. The authors have presented the division periods of V. Minaiilo's work's, the attention to relatively allegorical essence of the novel «Vechnyi Ivan» was drawn in the article for the first time.

Key words: biography, creative work, fanciful prose, genre.

Одержано 5.12.2011 р.